

Dordrecht Ondergronds Briefrapport 5

DORDRECHT, DOELSTRAAT 31

Een bureauonderzoek en een archeologische
begeleiding van graafwerkzaamheden

M.C. Dorst

2008

Gemeente Dordrecht
Bureau Monumentenzorg en Archeologie

Colofon	
ISSN	n.v.t.
ISBN	n.v.t.
Tekst	M.C. Dorst
Redactie	D.B.S. Paalman
Afbeeldingen	Bureau Monumentenzorg en Archeologie (tenzij anders vermeld)
Vormgeving	Bureau Monumentenzorg en Archeologie
Drukwerk	Bureau Monumentenzorg en Archeologie
Uitgave	Gemeente Dordrecht, december 2008
<p>Gemeente Dordrecht Sector Stadsontwikkeling / Afdeling Inrichting Stadsdelen Bureau Monumentenzorg en Archeologie</p> <p>Postbus 8 3300 AA Dordrecht T (078) 639 64 02 monarch@dordrecht.nl www.dordrecht.nl/archeologie</p>	
© Gemeente Dordrecht, 2008	
<p>Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronisch databestand of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave dient men zich tot de uitgever te wenden.</p>	

Inhoud

1. Inleiding	7
1.1 Algemeen	7
1.2 Administratieve gegevens	8
2. Gegevens onderzoeksgebied en vooronderzoek	9
2.1 Plangebied, onderzoeksgebied en huidig grondgebruik	9
2.2 Geplande werkzaamheden	11
2.3 Resultaten van vooronderzoek	11
2.4 Archeologische verwachting en advies	12
3. Veldwerk	13
3.1 Doel	13
3.2 Methodes	13
3.3 Onderzoeksresultaten	14
3.3.1 Lithostratigrafie	14
3.3.2 Archeologie; sporen en vondstmateriaal	14
4. Conclusies	17
4.1 Samenvatting, datering en interpretatie	17
Literatuur	18
Afkortingen	19

1. Inleiding

1.1 Algemeen

In het plangebied zijn civieltechnische graafwerkzaamheden uitgevoerd ten behoeve van de uitbreiding van het pand aan de Steegoversloot 30. De werkzaamheden zijn door het Bureau Monumentenzorg en Archeologie archeologisch begeleid. Door de grondwerkzaamheden zouden aanwezige archeologische waarden kunnen worden aangetast of vernietigd.

Dit document betreft de rapportage van een archeologische begeleiding. Een kort bureauonderzoek is aan het veldwerk voorafgegaan. Tijdens het veldwerk zijn de aanwezige archeologische waarden gedocumenteerd.

De gegevens van het plangebied, de aanleiding voor het onderzoek en de resultaten van het bureauonderzoek zijn weergegeven in hoofdstuk 2. In hoofdstuk 3 zijn de onderzoeksmethoden en de resultaten van het veldwerk beschreven. Ten slotte zijn in hoofdstuk 4 de conclusies van het onderzoek verwoord.

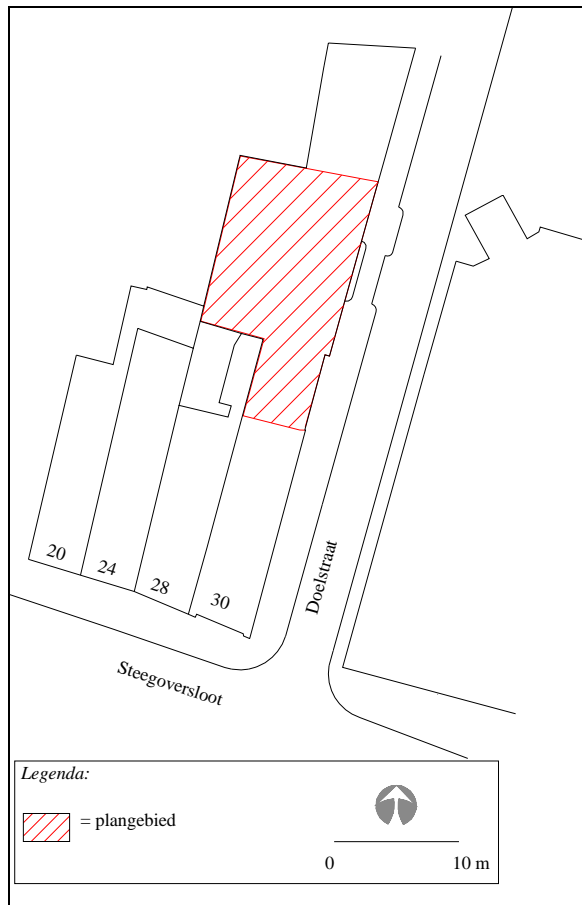
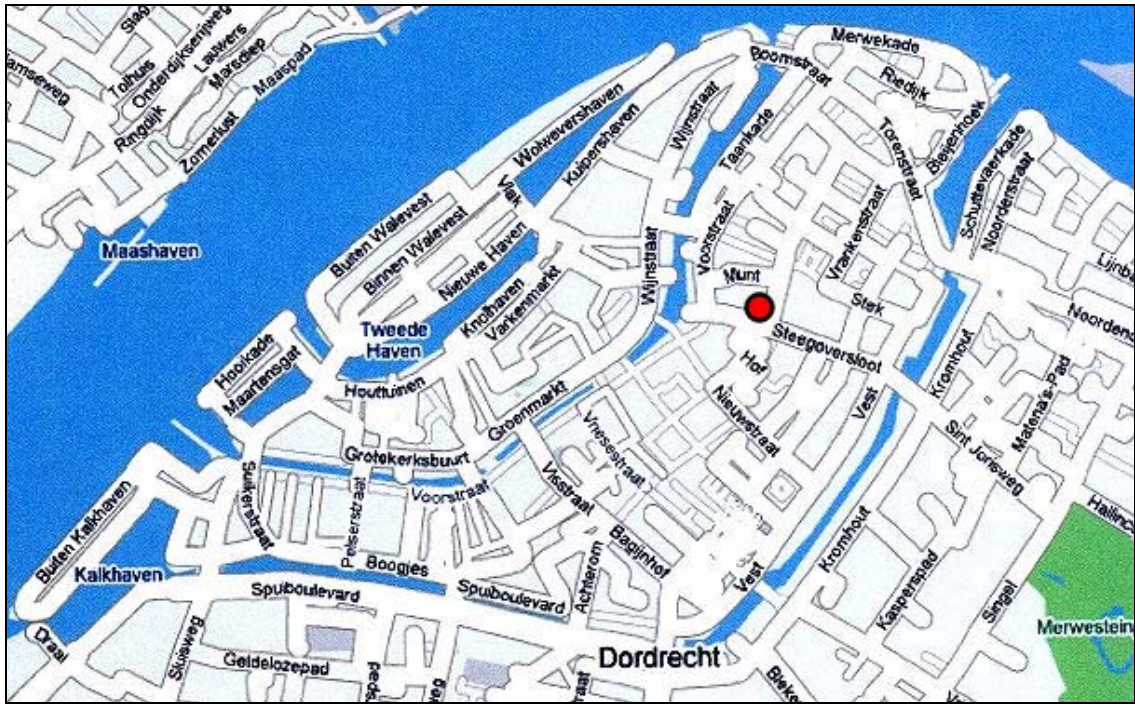
1.2 Administratieve gegevens

Aard Onderzoek	Archeologische begeleiding
Projectcode	0503
ARCHIS	
Onderzoeksmeldingsnr.	28366
Vondstmeldingsnummer	407253
Periode	Nieuwe Tijd
Datum onderzoek	maart 2005
Plangebied	Doelstraat 31
Provincie	Zuid Holland
Gemeente	Dordrecht
Plaats	Dordrecht
Toponiem	Steegoversloot 30 – Doelsteeg 31
RD-coördinaten	
NW-punt	105.593 / 425.518
NO-punt	105.600 / 425.516
ZO-punt	105.597 / 425.503
ZW-punt	105.590 / 425.506
Kadastrale gegevens	
Gemeente code	DDT00
Sectie	G
Perceelnrs.	2571 en 2573
Oprachtgever	Gemeente Dordrecht, Dienst Stadsontwikkeling
Uitvoerder	Bureau Monumentenzorg en Archeologie
Projectleider	Dhr. M. Spanjer
Projectmedewerkers	Dhr. P. van de Bos, dhr. E. Nunnikhoven
<i>Autorisatie</i>	
Bevoegde overheid	Gemeente Dordrecht
Autorisatie onderzoek	dhr. F. Sieuwerts
<i>Archivering projectgegevens en vondstmateriaal</i>	
Digitaal	Archief Bureau Monumentenzorg en Archeologie / e-depot Nederlandse Archeologie (http://www.dans.knaw.nl)
Analoog	Stadsdepot Gemeente Dordrecht
Code	0503

2. Gegevens onderzoeksgebied en vooronderzoek

2.1 Plangebied, onderzoeksgebied en huidig grondgebruik

Het plangebied betreft het perceel van de Doelstraat 31, overeenkomstig met de achterterreinen van de Steegoversloot 28 en 30. Het wordt in het zuiden begrensd door de achterzijde van de bebouwing aan de Steegoversloot 30 en in het oosten door de Doelstraat. De oostelijke begrenzing betreft het achterterrein van de bebouwing aan de Steegoversloot 24 (Afb. 1). Het onderzoeksgebied betreft het gehele plangebied en heeft een totaaloppervlak van circa 165 m². De centrumcoördinaten zijn X: 105.595, Y: 425.510. Het plangebied was bebouwd en in gebruik als werkplaats van het bedrijf Motorhuis Vos & ZN, gevestigd op het belendende perceel aan de Doelstraat 33.

Afb. 1. Ligging van het plangebied Doelstraat 31 te Dordrecht (rode stip en arcering).

2.2 Geplande werkzaamheden

De bebouwing op het perceel zal deel gaan uitmaken van de apotheek Ritzen, die is gevestigd aan de Steegoversloot 30. De oude bebouwing zal worden gesloopt en er zal nieuwbouw plaatsvinden. Hierbij zal de ondergrond tot circa 1 m -mv worden verstoord.

2.3 Resultaten van vooronderzoek

Historisch gegevens

Het plangebied bevindt zich net ten oosten van het oudste, mogelijk 11^e- eeuwse bewoningslint van Dordrecht, namelijk op de oeverwallen van de Thuredrecht ofwel de Oude- of Voorstraatshaven. De locatie is gelegen aan de zogenaamde Landzijde van de stad. De Steegoversloot, die al in 1325 in een historische bron wordt genoemd, loopt vanuit de Voorstaat in oostelijke richting naar de stadsmuur aan de Vest (Van Baarsel 1992, 109). De Doelstraat loopt van de Steegoversloot in noordelijke richting naar de Mariënbornstraat. Dit was mogelijk een dwarsgang naar de Kloveniersdoelen, ook wel Kleine Doelen genaamd. Dit was vanaf de 15^e eeuw het oefenterrein van het schuttersgilde. Op de kaart van Jacob van Deventer uit circa 1550 is aan weerszijden van de Steegoversloot en de Doelstraat bebouwing weergegeven, waarvan de achterzijden uitkomen op een onbebouwd terrein. De locatie van het plangebied is hierop niet duidelijk aan te geven. Op een kaart van Janssonius uit circa 1572 is dit bij benadering wel mogelijk. De bebouwing aan de Steegoversloot en de Doelstraat is hierop gedetailleerder weergegeven (Afb. 2).

Afb. 2. De locatie van het plangebied (groen) bij benadering weergegeven op de kaart van Janssonius uit circa 1572. Noord is linksonder.

Op de kaart zijn huizen weergegeven die zowel georiënteerd zijn op de Steegoversloot als op de Doelstraat. De panden aan beide straten delen nog steeds het open terrein aan de achterzijden, dat waarschijnlijk opgedeeld was en gebruikt werd als achtererven. De locatie van het plangebied is weergegeven als een onbebouwd perceeltje achter het tweede huis aan de Steegoversloot, op de hoek met de Doelstraat (Afb. 2). Mogelijk blijft deze bebouwingssituatie vrijwel onveranderd tot ten minste de eerste helft van de 19^e eeuw (Afb. 3).

Afb. 3. De locatie van het plangebied (rood) weergegeven op een kadastrale minuut die de situatie omstreeks 1811-1832 weergeeft.

Op een kadastrale minuut die de situatie weergeeft van 1811-1832 is te zien dat de locatie van het plangebied, als oorspronkelijk achtererf van het pand met het kadastrale nummer 957, nu grotendeels toebehoort aan een kadastraal perceel dat aan de Doelstraat gelegen is (nr. 954). De locatie is waarschijnlijk nog grotendeels onbebouwd. Waarschijnlijk is alleen in het zuidelijk deel bebouwing aanwezig, namelijk delen van de panden aan de Steegoversloot 28 en 30. In het begin van de 20ste eeuw is een deel van de bebouwing aan de westzijde van de Doelstraat gesloopt, waardoor de locatie van het plangebied aan de verbrede Doelstraat kwam te liggen (kadastrale kaart Bouw- en Woningdienst, 1923). Dit is de huidige bebouwingssituatie.

2.4 Archeologische verwachting en advies

Op grond van de ligging van het plangebied in de historische kern van Dordrecht, de historische gegevens en de verstoringsdiepte van circa 1 m –mv, kan de volgende archeologische verwachting voor het plangebied worden opgemaakt:
In het plangebied kunnen archeologische waarden aanwezig zijn die dateren uit de Nieuwe Tijd, vermoedelijk vanaf circa de 17^e tot 20ste eeuw. Verwacht wordt dat er in het plangebied met name bewoningssporen aanwezig zullen zijn die gerelateerd zijn aan de achtererven van de huizen langs de Steegoversloot en de Doelstraat zoals beerputten, waterputten en (afval)kuilen. Het Bureau Monumentenzorg en Archeologie heeft geadviseerd de ontgravingen ter plaatse archeologisch te begeleiden.

3. Veldwerk

3.1 Doel

Voor de uitvoering van het veldwerk is geen programma van eisen opgesteld. Het doel van het veldwerk was het documenteren van aanwezige archeologische waarden die door de graafwerkzaamheden verstoord zouden worden.

3.2 Methoden

Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd door middel van het begeleiden van de graafwerkzaamheden. Het veldwerk heeft plaatsgevonden op 16 en 22 maart 2005. De werkzaamheden zijn verricht door de heren P. van den Bos en E. Nunnikhoven (Bureau Monumentenzorg en Archeologie).

De ontgraving van de totale oppervlakte van het plangebied van circa 11 x 15 m is begeleid (Afb. 4). Voor het ontgraven is gebruik gemaakt van een minikraantje. Eén sporenvak is gedocumenteerd door middel van foto's en een vlaktekening. Een lithostratigrafisch profiel is gezien de minimale ontgravingsdiepte van 1 m –mv niet gedocumenteerd. De locatie van de opgravingsput is in het veld ingemeten aan de hand van de aanwezige bebouwing. Voor het registreren van de veldgegevens is gebruik gemaakt van standaard formulieren van het Bureau Monumentenzorg en Archeologie. De hoogtes zijn ten opzichte van het NAP bepaald met behulp van een waterpasinstrument.

3.3 Onderzoekresultaten

Allereerst zal de lithostratigrafie van het onderzoeksgebied worden besproken, gevolgd door de archeologische aspecten.

3.3.1 Lithostratigrafie

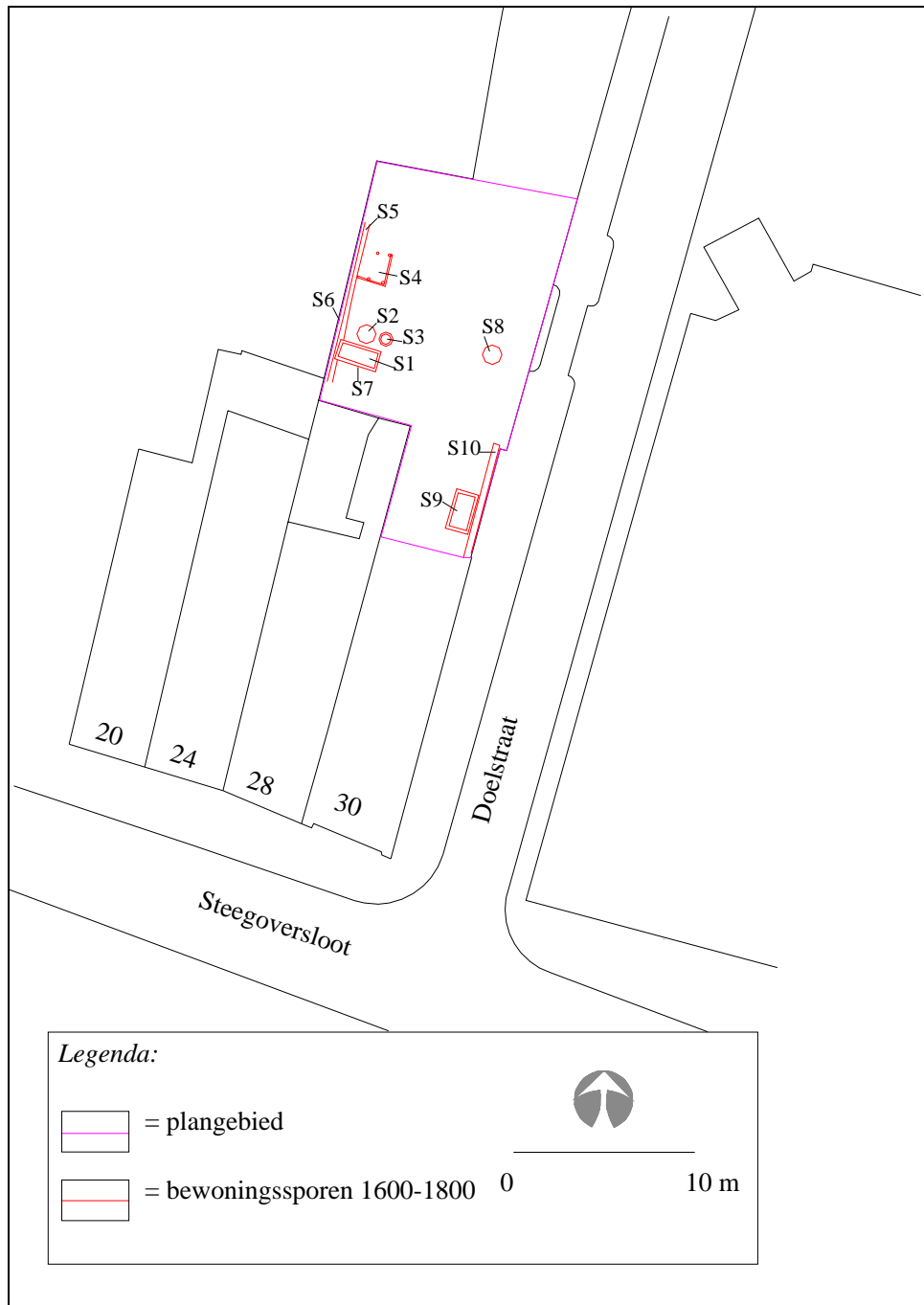
Antropogeen pakket 1

Tot een diepte van 1 m –mv was een pakket bruingrijze zandige kei aanwezig. Hierin was baksteenpuin en aardewerk aanwezig dat gedateerd kan worden in de Nieuwe Tijd, tussen circa 1600-1800. Antropogeen pakket 1 betreft een ophogings-/stadsafvallaag.

3.3.2 Archeologie; sporen en vondstmateriaal

In totaal zijn tien archeologische sporen aangetroffen. Het betreft drie muren (sporen 5, 6 en 10), twee keldertjes waarvan één met tegelvloer (sporen 1, 7 en 9), twee tonputjes (sporen 2 en 8), een bakstenen putje (spoor 3) en een beschoeide kuil (spoor 4). In afbeelding 4 zijn de sporen in het vlak weergegeven.

Aangezien de putjes en de beschoeide kuil niet dieper verstoord zouden worden, zijn deze niet opgegraven. Een goede datering is daardoor niet te geven voor deze sporen. Waarschijnlijk betreffen het afval- en of waterputjes die gerelateerd kunnen worden aan de periode dat de locatie onbebouwd en als achtererf van de bebouwing aan de Steegoversloot in gebruik was. De muren en keldertjes konden beter onderzocht worden en worden hieronder nader besproken.

Afb. 4. Het plangebied met de locaties van de aangetroffen bewoningssporen uit de Nieuwe Tijd, tussen circa 1600 en 1800.

Muren (sporen 5, 6, 10)

Er zijn twee parallelle muren aangetroffen. Dit zijn de muren S5/S6 in het westen van het plangebied en de muur S10 in het oosten (Afb. 4). De muur S5 bestond uit bakstenen met een formaat van 21x9x5,5 cm en in de muur S10 waren bakstenen met formaten van 21,5x11,5x7 cm en 30x16x8 cm aanwezig. De grotere bakstenen zijn waarschijnlijk hergebruikt en aangezien er geen bakstenen van ijsselsteenformaten gebruikt zijn, kunnen de muren mogelijk gedateerd worden in de periode eind 16^e en begin 17^e eeuw. Op de westelijke muur S5 was een recentere bouwphase aanwezig (S6). Gezien de lengte-oriëntatie heeft de muur S5 toebehoord aan de bebouwing vanaf Steegoversloot 28.

Het is onduidelijk of de muur gedurende deze periode deel uitgemaakt heeft van een huis of dat het perceelafscheiding was. De muur S10 was waarschijnlijk de achtergevel van een pand dat op de Doelstraat georiënteerd was, mogelijk het pand met het kadastrale nummer 955 (Afb. 3).

Keldertjes (sporen 1, 7, 9)

Er zijn twee keldertjes aangetroffen. Het noord-zuid georiënteerde keldertje (S9) bestond uit gele ijsselsteentjes en had een afmeting van circa 1,25 x 2,25 m. Ten noorden hiervan was een tweede keldertje aanwezig die oost-west georiënteerd was (S1 en S7). Het keldertje was deels in de westelijke muur (S5) gezet en dateert dus uit een latere periode. Het keldertje had een afmeting van 1 x 2,5 m en was opgebouwd uit ijsselsteentjes met een lengte van 14,5 cm. In de kelder was een vloer aanwezig die bestond uit loodgeglazuurde rode en groene plavuizen die in een dambordpatroon gelegd waren (Afb. 5). De plavuizen waren 25 x 25 cm en hadden een dikte van 2,5 cm. Beide keldertjes zijn te dateren tussen 1600 en 1800 en geven aan dat de locatie van het plangebied gedurende deze periode bebouwd is geweest. Waarschijnlijk hebben ze toebehoord aan de panden aan Steegoversloot 28 en 30.

Afb. 5. Een keldertje (S7) met plavuizenvloer in dambordpatroon (S1). Er is te zien dat het keldertje deels in de muur S5 is gezet.

Vondstmateriaal uit het ophogingspakket (vondstnummer 1, Bijlage 1)

Tijdens de aanleg van het vlak is in het ophogingspakket aardewerk gevonden, waaronder roodbakkend en witbakkend aardewerk, steengoed, majolica en faience. Het aardewerk betreft borden, een kop en een kan, grapes (kookpotten) en een kachelpan die gedateerd kunnen worden tussen 1600 en 1800.

4. Conclusies

4.1 Samenvatting, datering en interpretatie

Op 16 en 22 maart 2005 zijn tijdens een begeleiding archeologische waarden gedocumenteerd in het plangebied Doelstraat 31 te Dordrecht.

Op historische kaarten is te zien dat de locatie van het plangebied gedurende de Middeleeuwen een onbebouwd terrein was, dat achter de bebouwing aan de Steegoversloot en de Doelstraat lag. Tot een diepte van 1 m –mv was een ophogings-/afvalpakket aanwezig dat op basis van het aardewerk gedateerd kan worden tussen circa 1600 en 1800. Het aardewerk betreft standaard huisafval. In het pakket waren muren, keldertjes, putten en een beschoeide kuil aanwezig. Twee tonputjes, een bakstenen put en een beschoeide bak dateren mogelijk uit de fase dat de locatie nog als onbebouwde achtererven, waarschijnlijk van de panden aan de Steegoversloot 28 en 30, in gebruik was. Gedurende de 17^e eeuw is de locatie bebouwd en zijn er twee keldertjes aangelegd.

Zowel op basis van het vondstmateriaal als de sporen zijn er geen aanwijzingen voor speciale activiteiten of ambachten die gerelateerd zouden kunnen worden aan de panden aan de Steegoversloot of de Doelstraat.

Bevoegde overheid

Tijdens de archeologische begeleiding zijn alle aanwezige archeologische waarden, die door de graafwerkzaamheden zouden worden verstoord, gedocumenteerd.

De bevoegde overheid in deze is de gemeente Dordrecht. Voor vragen over de conclusies in dit rapport kan contact worden opgenomen met Bureau Monumentenzorg en Archeologie (monarch@dordrecht.nl).

Literatuur

Deventer, J. van, circa 1665: Kaart van Dordrecht en omgeving. Kopperprent facsimile, Afb. 8, Drukkerij Van den Berg & Versluijs.

Janssonius, J. 1572: *Theatrum Urbium Celebrorium totius Belgii sive Germaniae Inferioris*. Kopperprent facsimile, Afb. 16, Drukkerij Van den Berg & Versluijs.

Kadastrale kaart Bouw- en Woningdienst Dordrecht, 1923. Kopperprent facsimile, Afb. 22, Drukkerij Van den Berg & Versluijs.

Afkortingen

ARCHIS	Archeologisch Informatiesysteem van de RACM
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
mv	Maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
TNO	Nederlandse organisatie voor toegepast – natuurwetenschappelijk onderzoek

Bijlage 1: Determinatielijst aardewerk; Dordrecht, Doelstraat 31

Vondstnr	Materiaal categorie	Aantal	Baksel	Type	Oortype	Oppervlakte behandeling	Decoratie	Motief	Begin datering	Eind datering	Opmerkingen
1	AW	1	witbakkend	indet		loodglazuur					
1	AW	1	faience	kop		tinglazuur	kobaltoxide	floraal buitenzijde	1650	1750	
1	AW	1	majolica	bord		tin/loodglazuur	kobaltoxide	floraal op spiegel	1600	1700	
1	AW	1	majolica	bord		tin/loodglazuur	kobaltoxide	bloemen in vaas	1650	1700	
1	AW	1	majolica	bord		tin/loodglazuur	kobaltoxide	bloemen	1650	1700	
1	AW	5	faience	bord		tinglazuur			1650	1750	
1	AW	2	steengoed	kan		zoutglazuur	kobalt en mangaan	geometrisch	1720	1760	
1	AW	2	roodbakkend	grape	geknepen worstoor	loodglazuur			1600	1650	met schenktuitje
1	AW	1	roodbakkend	grape	geknepen worstoor	loodglazuur			1600	1650	
1	AW	4	roodbakkend	kachel-pan		loodglazuur			1700	1800	bodem ws. plat